

ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКА ДОБРОБУТУ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

КРИВОШЕЙ В. В.

кандидат економічних наук

Харків

Добробут – економічна категорія, яку важко відобразити глибоко і виразно будь-яким з інтегральних показників. Для найбільш яскравою характеристики добробуту ресторанного господарства за показником трудового капіталу, на наш погляд, може служити «індекс розвитку трудового потенціалу», розроблений і публікується з 1990 р. міжнародною організацією «Програма розвитку ООН» [1], який визначається за формулою (1). Вперше в науковий обіг була введена категорії «людський розвиток» і «трудо-вий потенціал», розуміється як процес забезпечення не тільки доходу людей, але їх здоров'я, освіти, місця існування, свободи дій і слова, а також інших умов соціально-економічного розвитку [2].

Перш ніж визначити сам інтегральний показник, необхідно розрахувати індекси для кожного з аспектів, які виражаються величиною від 0 до 1 і обчислюються за формулою (1). Гранично допустимі значення показників для розрахунку індексів базових показників представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Граничні значення показників для обчислення (ІД)

Показник	Максимальне значення	Мінімальне значення
Рівень забезпеченості здоров'ям, %	85	25
Рівень стимулювання праці, %	100	0
Рівень освіченості, %	100	0
Рівень використання структурного капіталу, %	100	400

Інтегральний показник, що характеризує добробут, визначається як середня арифметична з індексів трьох показників: рівня забезпеченості інтелектуально-структурним капіталом; рівнем стимулювання праці; рівнем забезпеченості здоров'я кожного співробітника підприємства. Індекс кожного показника розраховується за формулою:

$$I_i = \frac{x_i - x_{i_min}}{x_{i_max} - x_{i_min}}, \quad (1)$$

де x_i – фактичне значення і-го показника;

x_{i_min} і x_{i_max} – відповідно мінімальне та максимальне значення і-го показника.

Проведений аналіз дозволяє виділити найбільш вагомими чинниками, керуючи якими, можна поліпшити здоров'я населення, підвищити очікувану тривалість життя і, в кінцевому підсумку, вплинути на такий показник, як індекс добробуту. Взаємозв'язок між аналізованими ознаками можна представити у вигляді математичної залежності:

$$I_D = fTK = f(IS; ST; Z), \quad (2)$$

де I_D – інтегральний показник, індекс добробуту підприємства ресторанного господарства;

TK – трудовий капітал;

IS – рівень забезпеченості інтелектуально-структурним капіталом;

ST – рівень стимулювання праці;

Z – рівень забезпеченості капіталом здоров'я.

У свою чергу кожна з цих складових є результатом одночасної дії великого числа факторів. За допомогою кореляційного аналізу нами виявлені найбільш значущі:

$$IS = f(I; S), \quad (3)$$

де $I = f(x_1; x_2; x_3; x_4)$ – рівень забезпеченості та використання інтелектуального капіталу ресторанного господарства, %;

$S = f(x_1; x_2; x_3; x_5)$ – рівень забезпеченості та використання структурного капіталу ресторанного господарства, %;

- x_1 – чисельність співробітників з утворенням;
- x_2 – середнє число співробітників підприємства ресторанного господарства з специфічною освітою (освіту, необхідну для роботи в ресторанному господарстві);
- x_3 – рівень (ефективність) використання отриманої освіти;
- x_4 – рівень стажу;
- x_5 – середня тривалість специфічного стажу;

$$ST = f(x_6; x_7; x_8; x_9), \quad (4)$$

- де x_6 – середня чисельність постійного персоналу;
- x_7 – рівень плінності кадрів;
- x_8 – середньомісячна номінальна нарахована заробітна плата.;
- x_9 – обсяг інвестицій в основний капітал;

$$Z = f(x_{10}; x_{11}), \quad (5)$$

- де x_{10} – рівень середньорічної захворюваності по підприємству ресторанного господарства;
- x_{11} – обсяг інвестицій в капітал здоров'я.

Проілюструємо фактичну побудову індексу добробуту із застосуванням методики розрахунку індексу розвитку трудового потенціалу ресторанного господарства на прикладі Харківської області.

Дані для розрахунку індексу рівня забезпеченості інтелектуально-структурним капіталом, індексу стимулювання праці та індексу використання капіталу здоров'я працівників ресторанного господарства приведені нижче в табл. 2 – 4.

Таблиця 2

Рівень забезпеченості інтелектуально-структурним капіталом вибіркової сукупності ресторанного господарства

Область дослідження	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Харківська область	65,34	65,47	65,58
Вся досліджена сукупність	64,82	65,07	65,33

Таблиця 3

Рівень використання капіталу здоров'я, %

Область дослідження	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Харківська область	65,3	66,52	71,8
Вся досліджена сукупність	67,16	69,4	74,39

Таблиця 4

Рівень стимулювання праці, %

Область дослідження	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Харківська область, ВВП на одного працівника, грн	34	43	54
ППС (дол. США)	869,1	603,7	504,6
Вся досліджена сукупність, ВВП на душу населення, грн	1097,2	1480,6	1909,6
(ППС долл. США)	74	91	112
	446,4	315,3	043,8
	2342,5	3100,7	3925,8

Індекс рівня використання інтелектуально-структурного капіталу ресторанного господарства в 2008 р.:

у Харківській області:

$$I_{IS} = \frac{x_i - x_{i\min}}{x_{i\max} - x_{i\min}} = \frac{65,34 - 25}{85 - 25} = 0,67;$$

в Україні:

$$I_{IS} = \frac{x_i - x_{i\min}}{x_{i\max} - x_{i\min}} = \frac{64,82 - 25}{85 - 25} = 0,66.$$

Індекс рівня використання та забезпечення капіталом здоров'я праці співробітником ресторанного господарства розраховується як, середня арифметична зважена з двох субіндекс: індексу наявного здоров'я з вагою 2/3 та індексу сукупної частки забезпечення наявного здоров'я з вагою 1/3.

Рівень забезпеченості капіталом здоров'я України за даними Державного комітету статистики України – 99,5%. Відповідно, індекс з ресторанного господарства складе в 2008 р.: $I_{Z_1} = \frac{x_i - x_{i\min}}{x_{i\max} - x_{i\min}} = \frac{99,5 - 0}{100 - 0} = 0,995.$

Виходячи з даних табл. 3, визначивши індекс сукупної частки забезпечення здоров'я ресторанного господарства за 2008 р.:

у Харківській області:

$$I_{Z_2} = \frac{x_i - x_{i\min}}{x_{i\max} - x_{i\min}} = \frac{65,3 - 0}{100 - 0} = 0,653;$$

в Україні:

$$I_{Z_2} = \frac{x_i - x_{i\min}}{x_{i\max} - x_{i\min}} = \frac{67,16 - 0}{100 - 0} = 0,672.$$

Індекс рівня використання та забезпечення капіталом здоров'я праці співробітником ресторанного господарства:

у Харківській області:

$$I_Z = \frac{2}{3} I_{Z_1} + \frac{1}{3} I_{Z_2} = \frac{2}{3} \times 0,995 + \frac{1}{3} \times 0,653 = 0,881;$$

в Україні:

$$I_Z = \frac{2}{3} I_{Z_1} + \frac{1}{3} I_{Z_2} = \frac{2}{3} \times 0,995 + \frac{1}{3} \times 0,672 = 0,887.$$

Метод розрахунку індексу стимулювання в розрахунку на одного працюючого підприємства ресторанного господарства більше складний. Реальний обсяг ВРП розраховується в доларах на основі паритету купівельної спроможності валют (табл. 4).

Індекс скоригованого рівня стимулювання:

у Харківській області у 2008 р.:

$$I_{ST} = \frac{\log 1097,2 - \log 100}{\log 4000 - \log 100} = \frac{3,04 - 2}{4,6 - 2} = 0,4;$$

в Україні:

$$I_{ST} = \frac{\log 2342,5 - \log 100}{\log 4000 - \log 100} = \frac{3,3 - 2}{4,6 - 2} = 0,5.$$

Далі сума трьох індексів складе:

у Харківській області:

$$\sum I = I_{IS} + I_Z + I_{ST} = 0,67 + 0,881 + 0,4 = 1,951;$$

в Україні:

$$\sum I = I_{IS} + I_Z + I_{ST} = 0,66 + 0,887 + 0,5 = 2,047.$$

За результатами розрахунків індекс добробуту: за даними Харківської області у 2008 р.:

$$I_D = \frac{1,951}{3} = 0,65;$$

за даними України:

$$I_D = \frac{2,047}{3} = 0,682.$$

Аналогічно обчислюються індекс добробуту і його складові за 2009–2010 рр. Результати розрахунків представлені в табл. 5.

Таблиця 5

Розрахунок індексу добробуту по Харківській області у порівнянні з Україною

Показники		2008 р.	2009 р.	2010 р.
I_{IS}	Харківська обл.	0,67	0,674	0,676
	Україна	0,66	0,668	0,672
I_Z	Харківська обл.	0,881	0,884	0,902
	Україна	0,887	0,894	0,911
I_{ST}	Харківська обл.	0,4	0,438	0,492
	Україна	0,5	0,573	0,612
Сума індексів	Харківська обл.	1,951	1,996	2,07
	Україна	2,047	2,118	2,195
I_D	Харківська обл.	0,65	0,665	0,69
	Україна	0,682	0,706	0,732

Як показують дані таблиці 5, показник, що характеризує добробут, зріс з 0,618 до 0,690. В Україні індекс розвитку трудового потенціалу в 2008 р. склав 0,692, а в 2009 р. – 0,732. Результати проведених розрахунків дають більш всеосяжну картину життя працівників ресторанного господарства Харківської області. Значення індексу добробуту підприємства ресторанного господарства неухильно збільшується до 2009 р., прагнучи до одиниці, тобто максимально можливого рівня. У середньому зростання індексу добробуту становить 2,8% щорічно за аналізований період. Можна зробити висновок, що економічний розвиток ресторанного господарства Харківської області неухильно сприяє поліпшенню добробуту.

На підставі проведеного аналізу динаміки індексу добробуту авторами синтезовано трендова модель.

Для більш глибокого аналізу стану добробуту населення Харківської області слід зіставити індекси добробуту з показниками інших регіонів (табл. 6).

Так, у 2008 р. серед областей, які аналізувалися, найвищий рівень добробуту ресторанного господарства має Полтавська область, де цей показник склав 0,687. На другому місці знаходиться Київська область, яка досягла рівня добробуту ресторанного господарства рівного 0,677; далі – Донецька область, рівень добробуту якої становить 0,674; потім Дніпропетровська області з індексом добробуту, рівним 0,663 і, нарешті – Харківська область з рівнем добробуту, рівним у 2008 р. 0,653.

Дані, отримані в ході дослідження, свідчать про постійно підвищуються рівні добробуту ресторанного господарства Харківської області. Інтегральний показник добробуту ресторанного господарства зріс з 0,618 у 2005 р. до 0,690 в 2009 р., неухильно прагнучи до максимально можливого серед п'яти досліджуваних областей. Разом з тим, Харківська область займає стабільно п'яте місце в аналізованій сукупності. У 2009 р. інтегральний показник, що характеризує добробут ресторанного господарства Харківської області, на 6,2% менше від аналогічного показника по Україні, а в 2009 р. цей розрив складає 6,1%, що свідчить про що намітився скорочення відставання рівня добробуту ресторанного господарства, рівня добробуту ресторанного господарства Харківської області в порівнянні з Всеукраїнським показником.

В результаті виконаних обчислень отримана наступна угруповання, яка рекомендується авторами для оцінки ефективності регіональної програми соціально-економічного розвитку ресторанного господарства, спрямованої на підвищення добробуту: 1) рівень добробуту вище середнього (від 0,730 до 0,720); 2) середній рівень добробуту (від 0,720 до 0,710) – Полтавська область; 3) рівень добробуту нижче середнього (від 0,710 до 0,700) – Київська область; 4) низький рівень добробуту (від 0,700 до 0,690) – Дніпропетровська область, Харківська область.

Аналіз динаміки та перспектив поліпшення добробуту ресторанного господарства показує, що інтегральний показник добробуту ресторанного господарства слід використовувати при розробці регіональної програми забезпечення добробуту і оцінки її ефективності. На наш погляд, це дозволить зорієнтувати ресторанне господарство України і окремих її регіонів на такий розвиток, в результаті якого вона змогла б за відносно короткі терміни увійти в число передових країн з високим рівнем добробуту і розвитку трудового потенціалу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Добрынин А. И., Дятлов С. А., Цыренова Е. Д. Человеческий капитал в транзитивной экономике: формирование, оценка, эффективность использования. – СПб.: Наука, 2009. – С. 39.

2. Нойманн Ф. Методика экономической оценки человеческого капитала: Тезисы докладов международной научно-практической конференции «Государственное управление: трансформационные процессы в современном мире». – Ч. 2. – Мн. ; Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2002. – С. 98.

Таблиця 6

Показники, які застосовуються при побудові індексу добробуту по областях України за 2009 р.

Область	Рівень забезпеченості інтелектуально-структурним капіталом, %	Рівень використання капіталу здоров'я, %	Рівень стимулювання праці, %
Київська	67,5	99,5	67,02
Донецька	66,07	99,5	79,9
Дніпропетровська	65,3	99,5	74,4
Полтавська	66,3	99,5	70,4
Харківська	64,8	99,5	65,3
Україна	64,82	99,5	67,16